

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 17. prosenca (januarija) 1849.

List 3.

Slovanska dóba.

De velike prekucije
Pridejo ob svojim času,
Stare, nove prerokije
So pripovedvali glasi.

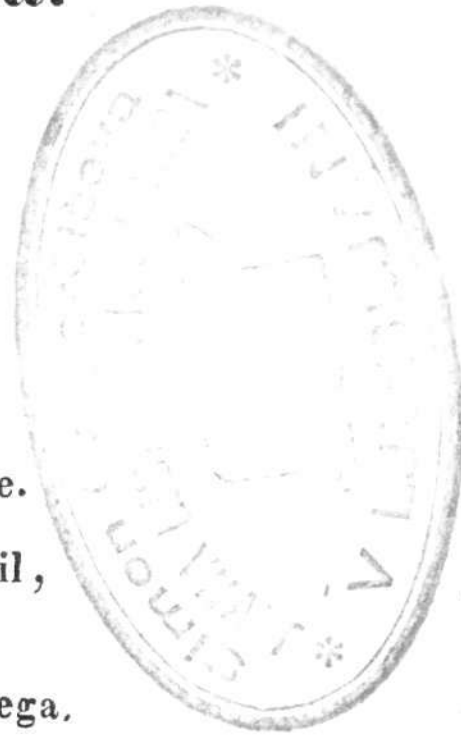
Nemcu predstvo so pustile
Kralja Višiga razmere,
Prostost de bi otel on sile,
In pa varh bil svete vere.

Kér poklic svoj Neme je zgrešil,
Popravlja vse le béga,
Spake té de svet bi rešil,
V delo tó Slován zdaj sega.

Misel to v Slovanov sredi
Modre glave so zbudile,
In bandero o njih besedi
So roké junaške 'zvíle.

Ako je nebés osoda
V to Slovane namenila,
Naj modrost pogum naroda
K pravim koncu bi vodila!

Hicinger.

Kmetijska šola za mlade in stare.

(Dalje.)

Od žitnih rastljin sploh.

Rastljine, ki se prideljujejo na njivah, razpadejo v 3 verste: ene se imenujejo žita, druge živinska klaja, tretje kupčijske rastljine.

Žita so rastljine, katerih zernje ali seme posebno ljudém v živež služi, iz kteriga se moka melje in pšeno dela, iz moka pa kruh in mnogotere jedila. Žitne rastljine pa učeni kmetovavci zopet delijo v 2 réda: prvi red so žita, ki rastejo travi enake, in ktere kmetje navadno žita imenujejo; drugi red žitnih rastljin je sočivje.

I. Od žit.

Žita imajo bilke travi enake, in sploh sledeče lastnosti:

1) one imajo v primeri družih rastljin ali zeliš le majhne in šibke koreninice, tedej se na plitvih njivah boljši obnašajo od družih zeliš;

2) imajo le malo in bolj suho perjiče (razun ajde, ki se práv za práv ne šteje k žitu), ktero perjiče se le malo razširi, tedej na njivi ne delajo zemlji veliko sence, je ne deržijo dolgo časa mokre ali vlažne, ne zatirujejo plevéla, ne branijo prenačluga gnojniga (gazniga) izpuhtenja iz zemlje, in veter ima veliko moč skozi žitno polje pihati;

3) imajo veliko močica ali štirke (Stärkemehl)

pa malo vlečica (Kleber *) v sebi, zatorej se jim sploh ne prileže premočno gnojenje, posebno s živinskim gnojem ne; po presilnim gnojenji rade zbolé;

4) v bilkah imajo veliko kremenice (Kieselerde), torej jim je taka perst za popolno bilčno rast potrebna;

5) one so v stanu iz bilčnih kolenc nove koreninice poganjati, ako se le kolenca s perstjó zakrijejo.

Mnogoverstne pleména žitnih rastljin so: pšenica, réž, ječmen, ovés, prosó, turšica, sirk, rajž, — in (če ravno práv za práv ne) ajda.

Domovina pšenice, réží, ječmena in ovsa je Azija, tisti del svetá, ki nam proti jutru leží, in po popisu zvedeniga možá Dureau de la Motte so posebno Jordanova dolina, Palestina in bližnje dežele Arabije tisti kraji, kjer imenovane žita divje rastejo, in od koder so jih popotniki k nam prinesli. Kér je zrak (luft) jutrovih krajev našim deželam nekoliko enak, so se dale imenovane žita v naših krajih lahko privaditi in še clo v ozimine spreobniti.

Prosó, turšica, ajda, sirk in rajž so pa iz bolj gorkih krajev domá, ki nam proti jugu ležé, so tedej bolj mehčiga pleména, in kér ne morejo nič merzljíne terpeti, se morajo še le takrat sejati, kader se ni nič več mraza bati.

(Dalje sledi.)

Kaj imajo naši kmetje noviga začeti, in kaj stariga obderžati?

Ostopite se okoli mene, ljubi moji! in poslušajte me, kar vam bom povédal, ne kakor svojiga učenika, ampak kakor svojiga prijatla.

Časi so se spremenili, ljubi moji! silno so se spremenili, — naš ljubi Estrajh je postal svobodna dežela, in z Božjo pomočjo in če njegovih sovražnikov nobeden več poslušal ne bo, bo kmalo tudi srečna, práv srečna dežela.

Kér se je tedej vse spremenilo, se morate tudi ví, ljubi moji! na marsikteri plati enmalo spreobniti; na drugi plati pa — to je na dobri plati, ktero ste dozdej očitno pokazali — morate pri starim ostati. Poslušajte me kot svojiga prijatla; prevdarite dobro, kar Vam bom povédal, in svest sim si, de boste na zadnje rékli: Novice nam še zmirej resnico povedó.

Časi so zginili, v kterih so večidel le bogatini, mogočniki in ljudjé tako imenovaniga zlahtniga stanú perve pravíce imeli do visocih služb in visocih častí, in v kterih jo človek nizkiga in revniga stanú ni lahko mogel delječ prinešti, če je bil še takó priden in prebrisan. Zdej smo vsi enaki pred postavo. Vender ena

*) Vlečič je tisti obstojni del žitniga semena, brez kteriga bi se ne dal kruh péči. Ko bi vlečica v testu ne bilo, bi se kruh nikdar ne vzdignil. Več od tega uči Vertovcova kemija na 216. strani.